

cu acela al reprezentării, cunoaște adică acut momentul dedublării, al conștiinței de sine, ca actor față de personaj, ca om față de actor. În planul propriu-zis al expresiei, el nu impune o voce sau un timbru anume, nu impune un tip fizic, ci o sensibilitate acută a sensurilor momentului. (Într-un spectacol anterior, în *Prometeu* al lui Victor Eftimiu, prefigura în Hefaistos un Mefisto cum poate doar pe Michel Simon l-am mai văzut realizându-l; amintesc rolul acesta, pentru că, sub un anumit aspect, o înrudire a caracterelor există.)

Premiera în limba maghiară a acestei piese a avut deci loc, din fericire, la un nivel bun, pe măsura ei. Ea promite să suscite discuții, ceea ce e simptomatic pentru caracterul acut al problematicii sale.

M. Nad.

„HORA DOMNIȚELOR” de Radu Stanca la Teatrul Național din Cluj

Dramaturgia lui Radu Stanca e acum cunoscută, apreciată și comentată. După laudabila inițiativă a revistei clujene „Tribuna” de a-i publica în întregime unele piese, „Editura pentru literatură” a pus la dispoziția cititorilor un mănunchi dintre cele mai valoroase lucrări ale acestui trubadur, înlesnind astfel unei opere de o delicată pătrundere filozofică să-și ocupe locul cuvenit în circuitul producțiilor literare naționale. În aprecierea contribuției dramaturgiei românești din ultimele două decenii, nimeni nu mai poate face abstracție acum de această proeminentă prezență intelectuală, în a cărei liră au răsunat acorduri de un tragism covârșitor, cadențe lirice și ecouri ale eposului popular. E mai puțin importantă, cred, în discutarea acestei contribuții, data la care au fost elaborate lucrările; mai important e că o bună parte dintre ele, adică cele mai bune, au apărut totuși pe un loc predestinat în istoria dramaturgiei noastre. A le lua în discuție înseamnă, mai întâi, a ține seama de importanța acestui loc, în care se răsfrâng puternice unde poetice autohtone, amplificate pînă la monumental și mit de dramaturgia lui Lucian Blaga, de pildă. În plină cronometrare a unei competiții moderne, sursele de emisiune și dimensiunile unui teatru ca al lui Radu Stanca pot da, o clipă derutate, acele înapoi spre românesc și tradițional; e ceea ce, de altfel, s-a și întîmplat, cu arbitrii nesiguri sau improvizați, gata să deschidă capacul unei pioase uitări manuscriselor poetului sau, ca în preajma deschiderii stagiunii la Cluj, gata să-i confere — din partea unui cerc dogmatic — anatema incalificabilă de mistic și pesimist. A ține cumpăna greutății reale a unei anumite valori literare, ca dramaturgia lui Radu Stanca, în cazul de față, înseamnă a nu ne înșela în ceea ce privește profilul ei ușor tradițional, cu ispite de literaturizare, și a nu pierde din vedere perimetrul mănos al sursei de inspirație pe care și-l alege și îl respectă acest demn cavalier al scenei. Înseamnă a recunoaște, pentru cîteva generații de scriitori, o continuitate de motive și preocupări literare care fac faima și specificul unei autentice literaturi.

Frumoasa compunere dramatică intitulată *Hora domnițelor* (tragedie baladescă în cinci acte) este aceea care îl reprezintă cel mai bine, și poate deplin, pe Radu Stanca. S-ar putea spune că piesa e de la un capăt la altul o splendidă metaforă; cele șapte fiice ale voievodului Constantin Brîncoveanu joacă o horă neîntreruptă în jurul comorilor neamului lăsată moștenire. Atîta timp cît pașii domnițelor se vor sincroniza în dansul destinului, comorile vor rămîne neatîns și vremea își va păstra cursul. Un singur pas greșit, o desprindere din horă, și comorile devin obiect de pradă, iar vremea își iese la rîndul ei din matcă. Corelația jocului predestinat al domnițelor cu caracteristicile vremii e de o transparentă semnificație, punînd în legătură cu starea universală atitudinile supreme omenеști, statornicia și nestatornicia unor tendințe capitale. Drama se naște, înăuntrul acestei metafore, din clipa în care una din domnițe a făcut pasul greșit. Ea e smulsă de un tînăr străin, pornit să-și răzbune prietenul ucis aici și să revendice, poate, comorile atît de strașnic păzite. Antonio și Milița sînt cei doi protagoniști care se descoperă astfel, uluiți, înpăimîntați, emoționați, o clipă Romeo și Julieta al unui ev legendar, unde nu s-a pronunțat altă identitate între parteneri decît „iubito” și „iubitule”. Scurta lor evadare în timp e de o vibrație și de o limpezime poetică ce ne îndreptătesc să afirmăm că actul al III-lea e un veritabil poem, cu scene meșteșugit

Scenă de ansamblu

compuse și replici încărcate de sugestie poetică. Întoarcerea Miliței în horă e un semn implacabil al vremii, care-și dezlănțuie stihiiile, iar încercarea lui Antonio de a o recunoaște și a o rupe din rînd — un act temerar, cum îi stă bine oricărui cavaler, dar total compromis. S-a spus, și e cazul să repetăm și aici, că personajul principal al acestei piese, impresionantul personaj principal, e acest grup de domnițe prinse în hora neîntreruptă a veghei patriotice. Este poate primul personaj principal de astfel de dimensiuni mitice din dramaturgia română care reia, într-o prelucrare autohtonă și vădit modernă, funcțiile dramatice ale corului antic grecesc. Cine a găsit de cuviință să acuze această lucrare de misticism, înseamnă că n-a luat cunoștință, cel puțin pînă la vîrsta manifestărilor intelectuale, de noțiunea de mit și dimensiunile ei în literatură.

Caracteristică montării clujene este eleganța sobră cu care realizatorii spectacolului — regia, Ioan Taub; scenografia, Mircea Matcaboji; costume, Eva Birsan — au găsit corispondentul scenic al metaforei. Cele șapte domnițe evoluează în pas grațios, mișcările lor sînt sincronizate, și de foarte multe ori compun grupuri plastice de mare expresivitate scenică. Vocea și cîntecul lor au ușoare accente de neliniște, dar nici o clipă ceva straniu, nefiresc. Cea care le conduce, Bălașa, e, în interpretarea Dorinei Stanca, de o măsurată gravitate, susținută în același timbru și tonalitate de partenerule Liliana Welther (Despina), Oltica Munteanu (Ruxandra), Mariana Popovici (Profira), Anny Giurumia (Voichița), Ana Maria Dominic (Ioana). Milița e Teodora Mazanitis, bucățică de trup de o mare sensibilitate, care joacă cu mijloace foarte concise și foarte expresive, purtînd prin scenă o adiere de lirism proaspăt și pur. Am apreciat faptul că partenerul ei, Ștefan Sileanu (Antonio), n-a încercat să-și îndulcească registrul, ca să fie poate mai liric și mai impresionabil în rol, ci a jucat așa cum îi e felul, pe o carte, mai aspru și mai colțuros din cînd în cînd, dar cu o desăvîrșită pondere. Dintre partenerii lui din primul act, de menționat: Octavian Cosmuță (Paolo) și Octavian Lăluț (Niccolo). Călugărul a avut în Ion Tudorică un bun mesager, mai puțin rezonanța tragică a spuselor sale. Sînt de apreciat desenul regizoral foarte concis, redus la nuanțe și culori strict esențiale, fondul de autentică tragedie schițat cu măsură, cu o venerabilă ținută scenică. E de apreciat apoi desenul propriu-zis scenografic, care, cu o finețe și o îndrăzneală a liniilor, a deschis spre noi, spații de o tulbure statornicie, ca sălașul sfînt al domnițelor, sau de un avînt nemăsurat spre alte orizonturi, ca acela martor al scurtei evadări a perechii îndrăgostite.